Тематичний напрямок конференції:
«Кримінальна процесуальна та криміналістична діяльність в Україні»

ВИКОРИСТАННЯ СЛІДІВ ВЗУТТЯ В РОЗСЛІДУВАННІ ТА РОЗКРИТТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Лазебний Анатолій Миколайович
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Державного податкового університету

Актуальність даної теми набуває великого значення в сучасному світі завдяки розвитку технологій та змінам у суспільстві. Адже, використання слідів взуття є необхідним елементом сучасного кримінального розслідування, яке сприяє підвищенню ефективності правоохоронних органів та допомагає в боротьбі з різноманітними злочинами в умовах сучасного глобалізованого світу. Використання сучасних технологій, таких як аналіз даних, штучний інтелект та комп'ютерне моделювання, робить аналіз слідів взуття більш точним та ефективним. Впровадження автоматизованих систем сприяє швидкому обробленню великої кількості даних, що може бути вирішальним у розслідуванні різних злочинів.

Сліди взуття – це відбитки підошви взуття на різних поверхнях, що залишаються після пройденого шляху людиною. Вони можуть мати різну форму, розмір, глибину та характеристики зносу. Вони відіграють важливу роль в розслідуванні злочинів, допомагаючи правоохоронним органам встановлювати особу злочинця, визначати його маршрут руху[1].

У сліді взуття відображаються загальні ознаки підошви взуття: підметка, проміжна частина, підбор. Вимірювання сліду взуття включає: довжину сліду взуття по лінії від середини переднього краю носка до середини заднього краю підбора, довжину і ширину підметки, довжину і ширину проміжної частини; довжину і ширину підбора[2].

Також існують окремі ознаки сліду. До них належать особливості окремих частин сліду, дефекти рельєфної поверхні (протектора) підошви, позначення розміру, фірмового знака. Особливості ходьби або бігу особи, що відобразилися в слідах, можуть бути використані не тільки як самостійні ідентифікаційні ознаки, але і для вирішення інших питань. Так доріжка слідів ніг містить додаткові ознаки для ідентифікації особи за особливостями ступні або взуття. Вивчення доріжки слідів на місці події дозволяє отримати відомості про механізм події, про фізичні ознаки, статеву приналежність, про хворобливий або стомлений стан і про патології ходи людини, яка залишила сліди. У доріжці слідів можна виділити наступні елементи: лінія напрямку руху, лінія ходьби, права лінія кроку, ліва лінія кроку, довжина лівого кроку, довжина правого кроку, ширина розстановки ніг, кут розвороту лівої стопи,

кут розвороту правої стопи. Лінії напрямку руху вказує напрямок у якому відбувається переміщення людини при його ходьбі. Лінія ходьби являє собою, ламану лінію, що з'єднує центри відображень задніх зрізів підбора у слідах взуття. За даною лінією відбувається переміщення центру ваги тіла під час ходьби або бігу. Довжина кроку - це величина розмаху перенесеної вперед ноги. Визначають довжину кроку правої і лівої ноги, вона залежить від швидкості пересування людини, її зросту, віку, статі та інших характеристик. Ширина розстановки ніг є відстань, що визначає поперечне розміщення ніг людини при ходьбі або бігу. На ширину розстановки ніг також можуть справляти вантаж, перенесений особою, та її професія. Кут розвороту стопи відображає положення стопи правої і лівої ніг у момент їх зіткнення зі слідосприймаючою поверхнею. Кожній нозі властивий свій кут розвороту стопи. Він може бути: позитивним (носки стоп при ходьбі повернуті назовні), нульовим (коли осьові лінії слідів стоп паралельні лінії напрямку руху) і негативним (носки стоп при ходьбі повернені у середину)[2].

Сукупність зазначених ознак доріжки слідів взуття дозволяє зробити можливе судження про окремі характерні ознаки особи і тим самим виокремити її з числа підозрюваних осіб. Так, за вираженням названих вище ознак, взятих у сукупності, можна приблизно виявити і аналізувати інформацію за трьома напрямами:

1) щодо злочинця (стать, вік, зріст, професію, наявність спеціальної спортивної підготовки, функціональні особливості нижніх кінцівок, психічний і фізичний стан);

2) щодо взуття (тип, модель, розмір, особливості підошви, відображені в ній особливості експлуатації - зношеність набійки, тріщини);

3) щодо механізму вчиненого злочину в цілому або його частин (шляхи проникнення і відходу з місця події, переміщення по ньому, направлення пошуків, взаємодія при цьому з різними об'єктами, кількість людей). Всі ці відомості слідчий одержує під час огляду слідів на місці події за участю спеціаліста[4].

При збиранні таких слідів перевагу треба віддавати їх вилученню в натурі. Перед початком будь-яких маніпуляцій зі слідами, у всіх випадках, кожен з них має бути обов'язково сфотографований за правилами масштабної фотографії, а доріжка слідів - способом лінійної панорами зверху та перспективно - в напрямі руху[3].

Об'ємні сліди взуття копіюють шляхом виготовлення гіпсових зліпків. Для цього слід повинен бути підготовлений: з нього прибирають всі сторонні предмети (прутики, камінчики, недопалки тощо), що потрапили після слідового контакту. Залежно від стану ґрунту, на якому залишені сліди, застосовуються три способи виготовлення зліпків: заливний, насипний і комбінований. Вибір конкретного способу залежить як від слідосприймаючої поверхні, так і від погодних умов і пори року.

Для виготовлення зліпка ***заливним способом*** порошок гіпсу розводять у воді до консистенції сметани. Отриману масу заливають у слід шаром на 1/3

його глибини. Потім кладуть зміцнюючи каркас із дроту або іншого матеріалу, до якого кріпиться бирка, і виливають масу, що залишилася. Якщо слід не досить глибокий, його перед заливкою оточують валиком з навколишнього ґрунту або бордюром, виготовленим з картонної полоси. На бирку наноситься текст: місце вилучення сліду взуття, число, місяць, рік, підпис слідчого, понятих і спеціаліста. При ***насипному способі*** у слід через сито насипають шар сухого гіпсу товщиною 1-2 см, потім укладають каркас і засипають гіпсом до країв. Після цього гіпс зволожується за допомогою пульверизатора. Такий спосіб застосовуються, коли в сліді, що потребує вилученню є вода. При поєднанні насипного способу з наливним виходить ***комбінований спосіб,*** його рекомендують застосовувати при вилученні сліду взуття залишеного на снігу. На слід насипати тонкий порошок сухого гіпсу, а потім виливають гіпсовий розчин. У цьому випадку розчин має бути температури навколишнього повітря, а при дуже низькій температурі розчин гіпсу роблять на антифризі (суміш води зі спиртом). Також для вилучення такого сліду використовують й інший спосіб, коли слід у снігу заливають по паперовому жолобку розплавленою в обезжиреній жерстяній банці сіркою. Оскільки розплавлена сірка має властивість надзвичайно швидко кристалізуватися, вона не встигає передати снігові достатньо тепла та його танення. Зліпок, що утворюється після остаточного застигання сірки, відображає чітку морфологію поверхні низу взуття: найдрібніші деталі сліду, навіть структуру снігу, чого, звичайно, неможливо досягти за допомогою гіпсу. При застосуванні цього методу головним є вміння визначити момент, коли сірку потрібно заливати у слід: квапливість призводить до танення снігу, зволікання - до невідображення всіх деталей снігу. Сліди в пилу, цементі, борошні, тощо потребують попереднього закріплення. Для цього використовується 6-10% розчин перхлорвинила в ацетоні. Через пульверизатор розчин розбризкується над слідом і міцно пов’язує дрібні частинки основи, після чого у слід можна залити гіпсовий розчин. Або ж, навколо попередньо укріплених слідів поливають водою на відстані 50 мм, а потім використовують наливний спосіб виготовлення зліпків. Для фіксації слідів взуття використовується також ***силіконова паста*** "К". При литві зліпка в неї додається наповнювач білого або темного кольору залежно від забарвлення слідів, також доливають спеціальний каталізатор і ретельно перемішують. Отриманим компаундом заповнюють об’ємний слід, який при кімнатній температурі твердне приблизно через півгодини. У цій пасті реакція полімеризації не відбувається при температурі нижче 0°С. Крім зазначеної пасти використовуються і інші: "КЛСЕ-305", «Сіеласт», «СКТН» та ін. Також для виготовлення зліпків використовують парафін [6].

Об’ємні та забарвлені поверхневі сліди на місці події виявляються без усяких труднощів. Що ж стосується невидимих поверхневих слідів, то їх виявлення потребує певних зусиль. Сліди босих ніг у місцях їх ймовірного знаходження обробляються порошками за методикою роботи зі слідами рук.

Найефективнішим є ферит барія - порошок темно-коричневого кольору, що добре контрастує як зі світлими, так і з темними кольорами слідоносія [5].

Якщо ймовірний слід знаходиться на підлозі, яка покрита лаком або мастикою, для його виявлення можна використовувати шматок листової гуми, одна з поверхонь якого попередньо обробляється наждаком до появи тонкого шару ворсинок. Утворюється оксамитова поверхня, яку без зсувів прикладають до ділянки з можливим слідом, добре притискують, а потім відокремлюють від підлоги. На темному фоні добре відображаються контури, розміри і морфологічні особливості рельєфу підошви взуття. Вилучені сліди упаковуються з дотриманням вимог, що забезпечують їх збереження при транспортуванні [3].

Отже, у висновку можна сказати, що використання слідів взуття у сучасних кримінальних розслідуваннях є критично важливим елементом для досягнення успішного розкриття та протидії злочинам. Аналіз слідів взуття не лише допомагає в ідентифікації злочинців та встановленні їхньої причетності до правопорушень, але і стає важливим інструментом для реконструкції подій, попередження злочинів та забезпечення безпеки суспільства. З врахуванням сучасних технологій та інновацій, використання слідів взуття стає більш точним та ефективним, забезпечуючи правоохоронним органам засоби для вирішення складних завдань розслідування. Тому важливість цього елемента вивчення та використання слідів взуття в сучасному правоохоронному контексті несумнівна. Тільки завдяки цьому підходу можливо забезпечити ефективний відгук на виклики сучасного кримінального середовища та забезпечити правосуддя та безпеку громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Криміналістика : підруч. для студ. спец. вищих закладів освіти / кол. авторів: Глібко В. М., Дудніков А. Л., Журавель В. А. та ін. / за ред. В. Ю. Шепітька. К., 2001. С. 15.

2. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Іщенко, О. О. Алєксєєв та ін. К. : «Центр учбової літератури», 2015. –544 с

3. Сабадаш В. П. Криміналістика : навч. посіб./ В. П. Сабадаш, М. О. , М. О. Ларкін. К. : Центр учбової літератури , 2013. 228 с.

4. Скригонюк М.І. Криміналістика: Підручник. К.: Атіка, 2009. 496 с

5. Шеремет А.П. Криміналістика: Навчальний посібник. Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги»», 2008. –440 с.

6. Янковий М.О., Ляш А.О., Абрамова В.М. Криміналістика: навч.посіб. для студентів ВНЗ. [Текст] / В.М.Абрамова, А.О. Ляш, М.О.Янковий – 2-е доповн. – Одеса: ОДУВС, 2009. 464 с.